

Литън Стрейчи

КРАЛИЦА ВИКТОРИЯ

*Невероятната история
на една от най-властните жени в света*

Аностроф

Lytton Strachey
Queen Victoria

Литън Стрейчи
Кралица Виктория

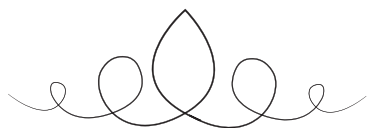
© Радка Крапчева, преводач, 1942, 1994, 2018

© Биляна Славкова, дизайн на корицата, 2018

© *Алто* – запазена марка на „Алто комюникейшънс
енд пбблишинг“ ООД, 2018

ISBN 978-954-2962-55-7

Литън Стрейчи

КРАЛИЦА ВИКТОРИЯ

Агостроф

София, 2018

Предшественици

I

На 6 ноември 1817 година почина принцеса Шарлота, единствено дете на принц-регента, наследница на английската корона. Краткият ѝ живот съвсем не бе щастлив. Невъздържана, своенравна, непостоянна и буйна по природа, тя бе копняла вечно за свобода, но никога не бе могла да я има. Израснала сред непрекъснати семейни свади, бе отделена отрано от непочтената си и ексцентрична майка и поверена на грижите на егоистичния си баща, ползващ се с още по-лошо име.

През май 1816 година принцеса Шарлота се бе омъжила за принц Леополд Сакс-Кобургски.

Характерът на принц Леополд бе странно противоположен на характера на жена му. Втори син на германски принц, по това време той беше двацет и шест годишен и вече бе успял да се отличи във войната срещу Наполеон и да прояви значителна дипломатическа ловкост на Виенския конгрес. Сега му предстоеше да се опита да обуздае една буйна принцеса. Студен и сдържан в обноските и думите си, обмислящ постъпките си, той овладя бързо дивото, невъздържано, но великодушно същество. Скоро откри, че у нея има много неща, които не може да одобри. Тя лъжеше, тропаше с крак, избухваше в шумен смях и притежаваше малко самообладание, така необходимо особено пред принцовете. Поведението ѝ беше непоносимо. Тъкмо него принц Леополд можеше добре да прецени, защото, както сам обясняваше на племенницата си

много години по-късно, лично той се бе движил сред най-изисканото европейско общество.

Между членовете от свитата в Клермонт, близо до Ешър, където се беше установила младата двойка, бе и младият германски лекар Кристиан Фридрих Стокмар.

Син на дребен чиновник в Кобург, отначало той бе започнал кариера като лекар в родния си град. Именно там случайността го среща с принц Леополд, който, поразен от способностите му, след женитбата си го извика в Англия като свой личен лекар. Странна съдба очакваше този млад човек. Даровете, които бъдещето му готвеше, бяха много и разнообразни: влияние, власт, нещастия и разочарования. Положението му в Клермонт беше скромно, но принцесата демонстрира внезапна симпатия към него, наричаше го „Стоки“ и обичаше да общуват. Стокмар беше човек, надарен с ценни качества. Скоро той показа едно от тях – качеството, с което се отличаваше през целия си живот, а именно благоразумната проникателност. Когато през пролетта на 1817 година стана известно, че принцесата очаква дете, на него му бе предложено да заеме мястото на един от постоянните ѝ лекари, но той прояви предпазливост и отказа. Прецени, че колегите му ще го ревнуват, че съветите му сигурно няма да бъдат следвани и че ако се случи някакво нещастие, упреците неминуемо ще се изсипят върху лекаря чужденец. И наистина, много скоро Стокмар дойде до убеждението, че системата, която прилагаха при грижите около принцесата, е погрешна. Съобщи го на принца и го помоли да предаде това мнение на английските лекари. Но всичко беше напразно. На 5 ноември в девет часа вечерта, след повече от петдесет часа мъки, принцесата

роди мъртво момченце. В полунощ се влоши и нейното състояние поради изтощението ѝ здраве. Едва тогава Стокмар се съгласи да я прегледа. Влезе при нея и я завари явно умираща; няколко минути по-късно тя издъхна в ръцете му.

След дълги часове на бдение тъкмо тогава принцът беше напуснал стаята ѝ, за да си почине. На Стокмар се падна тежката задача да съобщи, че жена му е мъртва. Отначало принц Леополд не можеше да проумее какво е станало. По пътя за стаята ѝ той се отпусна като подкосен на един стол, а Стокмар коленичи до него. На младия принц се струваше, че сънува, че това е невъзможно. Най-сетне той падна на колене до леглото на принцесата и целуна изстиналите ръце. След това стана, промълви покрусен: „Чувствам се дълбоко нещастен. Обещай ми, че никога няма да ме напуснеш“, и сведе глава на рамото на Стокмар.

II

Трагедията в Клермонт имаше твърде големи последствия. Кралският калейдоскоп внезапно се промени и никой не можеше да каже какви нови образи щяха да се появят. По въпроса за престолонаследника, който изглеждаше, общо взето, задоволително разрешен, сега възникнаха съмнения.

Крал Джордж III, един душевноболен старик, напълно отчужден от външния свят, живееше все още в Уиндзор. От седемте му синове – най-младият беше над средна възраст – никой нямаше законни наследници.

Освен седемте синове, Джордж III имаше пет живи дъщери. Две от тях – Вюртембергската кралица и

Глостърската херцогиня – бяха омъжени, но бездетни. А трите незадомени принцеси – Огъста, Елизабет и София – бяха над четирийсетте.

III

Четвъртият син на Джордж III беше Едуард, Кентският херцог. По това време той беше петдесетгодишен, висок, строен, здрав мъж, с гъсти вежди и голо теме, а малкото коса, която му бе останала, беше грижливо боядисана.

Той беше изключително изискан в облеклото си и от цялата му външност лъхаше известна строгост и суровост, отговарящи на характера му. Въпреки че водеше сам работите си с голяма точност и макар да имаше доход от 24 000 лири годишно, той беше безнадеждно отрупан с дългове. Херцогът се беше скарал с повечето от братята си и по-специално с принц-регента, затова съвсем естествено се бе присъединил към опозицията и се бе превърнал в един от стълбовете на вигите.

Подлежи на съмнение какви са били в действителност политическите му убеждения. Често се твърди, че е бил либерал или дори радикал, а ако трябва да вярваме на Робърт Оуен, бил е и социалист.

След смъртта на принцеса Шарлота явно се налагаше, по редица съображения, Кентският херцог да се ожени. От гледище на народния интерес тази стъпка беше почти задължителна поради липсата на престолонаследници в царстващата фамилия; вероятно това щеше да бъде крайно удобно и полезно и за самия херцог. Да приемеш брака като обществено задължение заради престолонаследничеството, сигурно би заслу-

жило донякъде благодарност. Когато се бе оженил, Йоркският херцог беше получил годишен апанаж* от 25 000 лири. Защо и Кентският херцог да не разчита на една такава сума? Но положението не беше съвсем просто. Трябваше да се държи сметка и за Кларънския херцог; той беше по-възрастен и в случай че се оженише, сигурно щеше да има привилегии.

В края на краищата и двамата братя решиха да се оженят. Кентският херцог – за принцеса Виктория Мария Луиза Сакс-Кобургска, а Кларънският – за дъщерята на Сакс-Майнингенския херцог. Останаха обаче излъгани във финансовите си очаквания. Все пак Парламентът увеличи годишния апанаж на Кентския херцог с 6000 лири.

IV

Новата Кентска херцогиня Виктория Мария Луиза беше дъщеря на Франц, херцог на Сакс-Кобург-Заалфелд, и сестра на принц Леополд.

През неспокойните години, последвали Френската революция, херцог Франц бе отворил широко вратите на своя дом за тълпата от бежанци, които прииждаха от Франция в Германия. Между тях беше и Лайнингенският принц, чиито владения на Мозел бяха заграбени от французите, но комуто в замяна бе дадено княжеството Аморбах, в Долна Франкония. В 1803 година той се ожени за принцеса Виктория, която по онова време беше седемнайсетгодишна. Три години по-късно херцог Франц умря разорен. Наполеоновата брана

* Суми, отпускани от Парламента на кралското семейство. – Бел. пр.

мина над Сакс-Кобург. Херцогството бе завладяно от французите, а семейството на херцога доведено до нищета. В същото време Аморбах бе опустошен от френските, руските и австрийските войски, които минаваха през него. Годици след това в цялата област не можеше да се намери нито крава, нито достатъчно трева за някое и друго стадо. Такова беше отчаяното положение на семейството, което, едно поколение по-късно, успя да се настани стабилно в половината царстващи европейски домове. Наполеоновата брана бе извършила наистина своето дело; семето бе посято; реколтата би учудила самия Наполеон. Принц Леополд, изоставен на собствените си сили от петнайсетгодишна възраст, си създаде сам кариера и се ожени за престолонаследницата на Англия. Лайнингенската принцеса, бореща се с бедността, оскъдицата и с постоянните реквизиции в Аморбах, разви своя независим и упорит характер, който по-късно ѝ беше полезен при съвсем други обстоятелства. В 1814 година съпругът ѝ се помина и я остави с две малки деца. След женитбата на брат ѝ с принцеса Шарлота ѝ бе предложено да се омъжи за Кентския херцог, но тя отказа под предлог, че отглеждането на децата и управлението на княжеството не ѝ позволяват да се обвърже. Смъртта на принцеса Шарлота обаче измени положението и когато Кентският херцог поднови предложението си, тя го прие. Принцесата беше трийсет и две годишна – ниска, закръглена, с кафяви очи и кестеняви коси, с розови страни, весела и словоохотлива, разкошно облечена в шумящи коприни и ярки кадифета.

Втората ѝ женитба със своите съмнителни изгледи за бъдещето отначало изглеждаше извор главно на затруднения и неприятности. Тъй като херцогът заяви,

че все още е твърде беден, за да живее в Англия, след дълги скиталчества из Белгия и Германия двойката най-после се установи в Аморбах.

Времето тук минаваше бавно за херцога. Той размишляваше често върху предсказанието на една циганка в Гибралтар, която му бе казала, че ще преживее много неприятности и несгоди, но ще умре сред щастие и единственото му дете ще бъде велика кралица. Не след дълго стана известно, че принцесата очаква дете. Херцогът реши, че то трябва да се роди в Англия. Средства за пътуването липсваха, но решението му беше неотклонно. Каквото и да стане, казваше си той, детето трябва да се роди в Англия. След продължително и уморително пътуване през Германия и Франция херцогът, херцогинята и четиринайсетгодишната ѝ дъщеря Теодора прекосиха Ламанша и пристигнаха благополучно в Лондон. Властите им оставиха на разположение едно крило от двореца Кенсингтън. Именно там, на 24 май 1819 година, се роди едно момиченце.

Съдържание

Детство / 12

Лорд Мелбърн / 44

Женитба / 90

Лорд Палмърстън / 138

Последните години
на принца-съпруг / 174

Вдовица / 201

Гладстон и лорд Биконсфилд / 221

Старост / 245

ЛИТЪН СТРЕЙЧИ
КРАЛИЦА ВИКТОРИЯ

Превод *Радка Крапчева*
Редактор *Христина Мираз*
Коректор *Грета Петрова*
Дизайн на корицата *Биляна Славкова*
Предпечат *Лиляна Карагьозова*

Английска. Трето издание
Формат 60х90/16. Печатни коли 17,5
ISBN 978-954-2962-55-7

Апостроф

Запазена марка

на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД
София, ул. „Кракра“ № 20
тел. 02/ 943 87 16, e-mail: books@apostrof.bg

Книгите на „Апостроф“ може да закупите с отстъпка
от www.bookstore.enthusiast.bg

Печат „РОПРИНТ“ ЕАД

Издателство „Апостроф“ не успя да намери преводачката
Радка Крапчева. Очакваме тя да влезе във връзка с нас за
уреждане на авторските права.

Виктория поддържаше установената нравствена чистота с непреклонност, която надминаваше тази на Алберт. Тя беше вече съпруга на Алберт. Беше и нещо повече – олицетворението на една нова епоха. Последните следи от XVIII век бяха изчезнали.

Цинизмът и лукавството се бяха превърнали на прах. Над тях тържествуваха чувството за дълг и любовта към семейния живот. Викторианската епоха беше в пълен разцвет.

Кралица Виктория става символ на английската нация, на Британската империя, на съгържаното и образцово поведение и личния морал. Успехът ѝ като владетел се дължи на последователно заеманите от нея роли на невинна млада жена, образцова майка и съпруга, страдаща и търпелива вдовица и матриарх на голямо семейство.

Управлението ѝ продължава 63 години и е период на дълбоки обществени, икономически, военни и технологични промени в Обединеното кралство и териториална експанзия на Британската империя.

Литън Стрейчи е роден през 1880 г. в Лондон. Той е един от основателите и видните представители на литературния кръг „Блумсбъри“ – общност на английски интелектуалци, писатели и художници, сред които Вирджиния Улф, Катрин Мансфийлд, Бъртранг Ръсел, Лудвиг Витгенщайн и Джон Кейнс.

Стрейчи става известен с нов стил при писането на биографии, при който психологическият разбор и симпатията се съчетават с дързост и остроумие. Написаната от него през 1921 г. биография на кралица Виктория получава литературна награда.

Изчерпателен, интелигентен, прецизен очерк за един невероятен живот на една невероятна личност.

Изключително постижение за романите и биографиите.

